

RMLr

481.

DISPUTATIO PHYSICA

De

TERRA;

Quam

PRÆSIDE

Viro Amplissimo atq; Excellentissimo

DN. MICHAELE WENDELERO,

S. S. Theol. Doctore & Prof. Publ.

Celeberrimo,

Dn. Præceptore & Fautore honoratissimo

In Electorali Academia Wittebergenſium

publicè coram Eruditis

proponit

JACOBUS SCHNITZLERUS

Cibiniensis, Saxo Transylvanus

Autor & Respondens

*Ad diem 1. Septemb. in Auditorio minori.**horis antemeridianis.*

❖(*****❖

WITTEBERGAE,

Literis JOHANNIS HAKEN, MDC LIX.

PATRIBUS PATRIÆ

Viris admodum Reverendis, Venerabilibus atq; Clarissimis

D. LUCÆ HERRMANNO, Ecclesiæ BIRTHALBINÆ Pastori fidelissimo atque Saxonicarum Ecclesiarum pertotam Transylvaniam Episcopo Vigilantissimo,

D. ANDRÆ OLTARDO, Ovium Christi Ecclesiæ quæ colligitur in Urbe Cibinensium Metropolitana Pastori vigilantissimo ejusdemque Capituli Decano gravissimo.

D. JACOBO SCHNITZLERO, fidei Servo Jesu Christi in Ecclesia Helteni & Capituli Cibiniensis Seniori benè merito, Genitori meo filialiter honorando.

D. GEORGIO FABRICIO, Pastori Ecclesiæ Muschenensis meritisimo & Decano generali eminentissimo, dignissimo.

D. MICHAELI RHAVIO, Ecclesiæ Gerhardinæ Pastori fidelissimo atque dignissimo.

D. GEORGIO CLOGNERO, Ecclesiæ Stoltzburgerensis Pastori Vigilantissimo, Amico sincerè colendo atq; suspiciendo.

omnibus in Transylvaniâ

Ecclesiarum Evangelicarum Tutoribus,

Mysteriorum Sacrorum Dispensatoribus,

Verbi divini Propagatoribus,

Doctrinæ Salvificæ Defensoribus,

vigilantissimis, fidelissimis, zelotissimis, acerrimis,

*Domini Patronis, Mæcenatibus, Parentibus & Fautoribus
jugi observantiâ colendis,*

*exile hoc Academicorum laborum experimentum,
inter suspiria pro salute afflictissimæ Patriæ,
devotâ mente consecrat*

Jacobus Schnitzlerus.
S.S. Theol. & Phil. Studiosius.

THESES.

I.

Terra est fecunda illa & jucunda mater, quæ cuncta generat, cuncta conservat, in usum hominis. Fecunda est. Abundat enim omnis generis metallis, lapidibus, gemmis, plantis & animalibus. Jucunda est, dum quotannis suavissimè variegatum ostendit vultum, mox sinaragdino virore micans, mox fructibus omnigenis onusta. Cernimus montes, cernimus colles, non sine admiratione, quomodo luxurient & plurima parturiant naturæ miracula. Et quamvis non omnis ferat omnia tellus, semperq; infelix lolium & steriles dominantur avena; non tamen id matri adscribendum, cujus causâ proles est. Ne quidem nocituras progerminasset homini spinas, si in statu suo innocens perstitisset colonus. Nos de eadem impræsentiarum paulò uberius disquiremus.

II. Terra est elementum crassissimum & gravissimum, frigidum & siccum, infinitis corporibus refertum, in medio mundi pendulum. Genus est elementum, quia est corpus simplex, ad integritatem universi faciens & constitutioni mistorum aptissimum. Differentia ex Materiâ, Efficiente, Fine, proprietatibus quibusdam, formæ vices sustinentibus & loco sumitur. De singulis ordine.

III. Terra cùm sit creata, valebit & hic illud: *Materiam noli querere, nulla fuit.* Distingvimus tamen inter Creationem Primam & Secundam, immediatam & mediatam. Juxta illam non fuit materia, juxta hanc fuit confusum chaos, חָוָה וְכָוָה, informitas & inanitas, divino attestante Scriptore. Distingvimus etiam inter *materiam productionis & compo-*

Prionia. Si de primâ creatione sermo sit, posteriori modo, si de secundâ, priori modo accipienda erit materia. Arguemur: *Omne corpus naturale materiam habet. Terra est corpus naturale. E. Item: Omne quantum habet materiam. Terra est quanta. E.* Aliud autem est loqui de terrâ constituendâ, aliud de terra constitutâ.

IV. Efficiens terræ est Deus gloriosus. Liquet hoc ex textu Mosaisco: **בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**, h. e. *in principio creavit Deus cælum & terram.* Non ab æterno, ut Aristoteles sensisse creditur, est terra, nec ex atomorum concursu fortuitò initium accepit; sed verbo Domini producta est. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt.

V. Finis est vel summus, vel subordinatus. Summus est gloria DEI & salus hominum. *Subordinatus* est productio, conservatio & sustentatio corporum naturalium. Cum primis cernimus gloriæ divinæ radios in contemplatione terræ. Quid enim potentiam & bonitatem Dei certius uberiusque in animis nostris confirmare potest, quam mirifica orbis terreni structura, ut verè terra plena sit bonitatis divinæ? Quot characteres reperias inexhaustæ sapientiæ? Quot opera, quæ divinum monstrabunt opificem? Salutem hominum promovet terra uberes largiendo menses, vindemias & singula ad vitæ eorundem usum necessaria. Producit aurum, argentum, plantas, arbores, & fructus multiplices, conservat, sustentat, Omnia hæc propter hominem.

VI. Forma terræ est altera pars substantialis, per quam terra est id, quod est, quæque omnium affectionum & effectuum causa est. Cum terra corpus sit & quidem maximâ virtute præditum, quæ non aliunde quàm à formâ proficisci potest, sequitur terram habere formam, quemadmodum materiam. *Omne enim corpus naturale habet formam. Terra est corpus naturale. E. Terra habet formam. Et: Quicquid qualitate præditum est, habet formam. Terra est qualitate præditâ. E.* Etsi verò in hac infirmitate hæc forma à priori à nullo hominum cognosci possit, cum essentielles rerum formæ, si excipias animam rationalem, latent, nec ulla genuino & proprio nomine

mine appellari possit, à posteriori tamen, nimirum ex affecti-
onibus & effectionibus eam utcunq; venabimur.

VII. Omnibus terræ affectionibus præponderat *Crassties*.
Crasia est aqua, sed ita ut cedat piscibus natantibus & pisca-
toribus navigantibus. Cedit aër hominibus obambulantibus,
cedit avibus volantibus. Sola terra maximè crassa est,
quia liberum transitum negare debebat corporibus. Hæc
sola cedere recusat, sola renititur penetrare cupienti, sola om-
nium ponderum, omnium animalium, omnium planta-
rum fulcrum est. Hæc est sedes humana. Hæc tot tantorumq;
corporum receptaculum atque sustentaculum. Hic tumultu-
antur tot machinationibus magnates. Hic bella movent
reges & principes. In hæc, veluti Planetæ, oberrant auri-
gæ, mercatores, utrique lucello inhiantes juxta illud: *Impiger
extremos mercator currit ad Indos*. Quæ omnia fieri nullatenus
possent, nisi maxima competeret terræ crassities.

VIII. Huic affinis est maxima terræ *gravitas*. Gravissima
ea est & ingens naturæ pondus. Hinc immersa aquæ pes-
sum it, nullâ parte extrans. Quod enim pondere excedit aliud,
illud ipsum, tanquam gravius, mergitur. Sic gravior res
leviorem, quàm ipsa est, supra se extrudit & elatam tenet;
ubi verò par pondus, simul sunt, neq; deorsum tendit pars una,
sursum altera. Hinc Excellentissimus Sperlingius piæ memoriæ:
*Mobile, inquit, mobili innixum lapsu ruit precipiti. In lutosâ aut ruptâ glacie qui incedit, labitur. Nulla enim
in hisce firmitas, cui innitatur*. Terra ergò firma est, & esse
debeuit, ut & quieti & motui Corporum esset idonea. Summa
gravitas terræ convenit; quia fulci ratio id exigebat. Unde
in aquam immissa mergitur, licet nunc citius, nunc tardius
petat fundum. Scilicet & crassam oportuit esse terram &
gravem: crassam, ut non permetteret liberam corporibus
penetrandi facultatem: gravem, ne hinc & illinc propulsa
vagabunda oberrare necesse haberet, sed firma & immota in
suo persisteret spatio.

IX. Frigida etiam est terra & sicca. Licet enim terra re-
spectivè & in comparatione ad aquam considerata hanc fri-

igiditate sua exequare non possit, tamē in se & absolute cōsiderata satis est frigida: id quod sensibus animadvertere possumus in lapidibus, qui sunt frigidi, non propter aquam, cū de hāc parū admodum participant, sed propter terram, de quā plurimum. Eodem modo etiam siccitas præterquam quod ex ipsāmet terrā satis pateat, ex lapidibus observatu non est difficilis.

X. Terra plurimis est referta corporibus & suo modo infinitis atque innumeris. Penuarium est, ex quo promuntur mortalibus omnibus omnis generis alimenta & delectamenta. Hæc ea benigna mater, quæ omnia generat, & singulis animis in multiformes se transformat facies. Sed dicat aliquis: nihil hæc ad terræ facere essentiam. Fatemur quidem, definitionem accuratam debere constare brevissimis & clarissimis verbis: sed cū non possumus, quod volumus, velimus, quod possumus. Quis dabit essentiarum & formarum nomina? Et cū consideremus terram non tantū, ut essentiam habet, sed etiam ut existit, quid quæso obstat, referre, quibus eandem invenimus undique refertam? Si non semper ad placitū licet res definire, saltem majori curā & diligentia describere eas laboremus.

XI. Terræ locus est in mundo medius, ejusdem quasi centrum. Cum admiratione videmus tantum globum pendulum & super nil fundatum. Quærimus, inquit subtilissimus Scaliger, *quam ob causam res ad rem appellat sese, id est, ferrum ad magnetic: quare terra ad id, quod nihil est, moveatur, non quærimus.* Nos probamus duplici argumento: *Elementum gravissimum necessario medium, seu infimum, sibi vindicat locum. Terra est elementum gravissimum. Ergo terra necessario medium & infimum sibi vindicat locum.* Item: *Quicquid undiq; à cælo maxime & equaliter distat, id sanè in mundo medium erit. Terra undiq; à cælo maxime & equaliter distat. Ergo terra in medio mundi erit.*

XII. Terra deinde dupliciter considerari potest, vel absolute, & sic minime statuimus, terram centrum posse dici, sed corpus longum, latum & profundum eam esse asserimus; vel
respecti-

respective, quatenus scilicet ad cœlum refertur, & sic ratione centri terram habere astruimus. Utut enim sit corpus vastissimum, tamen ob nimiam distantiam, quâ abest à cœlo, fit, ut ad illud collata, puncti instar appareat. Hoc habito respectu *Damascenus l. 2. cap. X. Orthod. fid.* longè, inquit, multoq; minor cœlo est pendula, ut punctum quoddam in ejus medio, Terra.

XIII. Præterea etiam firmissimè probatur rationibus, ex Mathesi sumtis, terram in medio mundi, quasi centrum, esse sitam. Si enim terra in medio non sit, necessariò vel magis versus ortum, vel occasum, vel septentrionem, vel meridiem collocanda erit. At hoc modo necessariò stellæ orientes & occidentes in unâ plagâ majores & minores, quàm in alterâ apparebunt. Cùm verò hoc non fiat, sed semper & ubique, locorum stellæ in eadem appareant magnitudine, terra utiq; in medio erit posita. Item: Circulorum cœlestium tam magnorum, quàm parvorum, ad terrestres ubique eadem est ratio. Denique omnium circulorum maximorum diametri per centrum terræ ducuntur, ibidemq; coeunt, & mutuo se intersecant: quod fieri non posset, nisi terra in medio sita esset.

XIV. Satis ergò patet, terram esse mediam mundi partem. Et quia media est, infima etiam erit. Hinc omnia gravia naturali impetu hanc suam appetunt sedem. Terra in altum facta ad terram revertitur. Eodem modo lapis, ferrum & omne corpus grave. Vnde patet, si terra diametraliter perforata esset, ibidemque per motum violentum cum impetu immitteretur lapis, eum nō ultra centrum posse tendere; vel si ob violentiam ultra centrum pervenisset tamdiu regressurū & progressurum, usque dum præcisè in centro fixus subsisteret. Cùm enim omnia gravia deorsum tendant, centrum terræ verò infimus sit locus, necessariò hic harere debet, cùm contrâ si ulteriùs caderet, elapsus tandem è terræ soliditate versus cœlum ferri teneretur, quod omninò tanquam naturæ contrarium fieri non potest.

XV. Terra deinde in medio mundi fixa, fixa & immobilis persistit. Acris est hodiè inter eruditos quaestio: an motis stellis terra quiescat? an verò iis quiescentibus terra moveatur? *Dignares contemplatione, inquit sapientissimus Seneca, ut sciamus, in quo rerum statu simus, pigerrimam sortiti, an velocissimā sedem, circa nos Deus omnia, an nos agat.* Nos sensuum persuasioni & iudicio, non tam fallaci, ut quidem Cartesius iudicat, inhaeremus, donec non firmioribus rationibus, quàm hactenus contrarium probatum eatur. Unde rotunde assertam Conclusionem probamus in sequentibus thesibus.

XV. Imprimis provocamus ad auctoritatem Sacrae Scripturae. Ita verò illa Psal. 104, 5. *Fundavit terram super bases ejus, ne dimoveretur in seculum & perpetuum.* 1. Chronic. 16, 30. *Formidate à conspectu ejus tota terra, etiam stabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur.* Psal. 24, 2. *Ipse super maria fundavit illam & super flumina stabilivit illam.* Eceles. 1, 4. & 5. *Terra in seculum stat. Oritur Sol & occidit Sol, iterumq; ad locum suum anhelat, ubi oritur.* Hoc etiam confirmat toties Sacra Scriptura, quoties Soli cæterisque stellis ortum & occasum, vel cursum, tribuit, ut, Psal. antea citato 104, 19. & 22. *Statuit Lunam in stata tempora, Solem agnoscentem occasum.* Exorto Sole recipiunt se (leones) & in lustris suis recubant. Psal. 19, 7. *Ab extremitate cælorum exortus ejus (Solis) & revolutio ejus ad extremitates eorum est.* Job. 9, 7. *quo interdicente Soli, non oritur.* Quid quòd Spiritus Sanctus stationem Solis & Lunæ pro ingenti miraculo habet? Sic enim dicitur Josuæ 10, 13, 14. *Steteruntq; Sol & Luna, donec ulcisceretur se populus de inimicis suis.* Et paulò post: *Stetit ergò Sol in medio celi & non festinavit occumbere die integro. Et non fuit antea & postea tam longa dies obediens Domino voci hominis.* Eodem modo Esa. 38, 8. *Sol à cursu suo ordinario retrocessit.* Unde sequitur: si Sol modo prorsus miraculoso & supernaturali aliquando quievit, & ab occidente in orientem regressus est, quòd naturaliter & ordinariè moveatur, & ab oriente in occidentem progrediatur.

XVI. Hic excipiunt contrariæ sententiæ patroni, Sacram Scripturam loqui κατ' ἀνθρώπων, non κατὰ πρὸν verbo
Spi-

Spiritum Sanctum se accommodare ad captum vulgi. Sed respondemus, Spiritum Sanctum in miraculis neutiquam loqui ad captum vulgi; verum omninò rem propriissimis enunciare verbis. Et quantum quæso prætextus hic Sacra Scripturæ falsitatis foret pallium, si hoc valeret, quod in iis ipsis, quæ difficulter possunt à vulgo percipi, statim improprie loquatur Spiritus Sanctus? Quorsum tandem flecteretur S. Scriptura? Imò quomodo credamus istis assertoribus, si Spiritui Sancto ex ipsorummet sententiâ non crederemus, nisi se accommodaret ad captum nostrum. Miracula illa sanè non erant imaginaria & apparentia, sed omninò vera, realia & propria. Propriis ergò debuit efferre eadem Spiritus Sanctus verbis.

XVII. *Henricus Regius* hæc ipsa ex S. Scripturâ allata putat, non verè & proprie esse accipienda, sed Tropicè, & quidem S. S. ita non aliam ob causam loqui, quàm ob vulgi opinionem. Verba viri sunt Philosoph. Natur. lib. 2. p. 115. *Neg. etiam quidquam adversatur communis vulgi & S. Scripture locutio, quâ Sol quotidie oriri & occidere & tempore Josue stetisse dicitur. Nam hæc ex communi vulgi sententiâ secundum apparentiam tantum dicuntur; quia vulgus, imò omnes homines, à primis incunabulis Soli motum attribuere consueverunt, quòd nullam in terrâ circumrotationem diurnam vel annuam oculis possint observare. Itaq; in hac S. Scripture & vulgi locutione est tropus statuendus: qui quia nec miracula Dei destruit, nec rationem physicam evertit; cum ea cum hoc tropo optimè consentiant: nec ille durior sit illis æxerodias quibus Deo in Sacris pœnitentia, ira, furor, gaudium, tristitia, aliæq; à ratione & divinâ ejus perfectione alienissima, non proprie sed secundum vulgi opinionem ex apparentiâ natam, vel per idiotismum, vel anthropopathiam, attribuuntur; idcirco ille citrà ullam difficultatem hic est admittendus. Sed respondemus, falsum esse, S. S. in miraculis loqui ex opinione vulgi. Virgo pariet, dicit sacer codex. Anne ergò ex opinione vulgi virgo solet parere? Verba audimus, sed quod ad rem faciat, minimè videmus. Si tropus est statuendus, quomodo sine violentiâ id fieri potest. Tropus precariò, non vi, debet esse introductus. Sed*

quomodo huc applicabitur hic Canon? Reclamant omnes sensus; reclamatione experientia & tot rationes jam jam videntur. Denique mirus idiotismus erit, si pro affirmatione negatio ex idiotismo, & contrâ, accipienda est.

XIIX. Naturam si consulimus, itidem plurima eadem nobis suppeditat argumenta. (1) *Omne corpus simplex unum tantum habet motum naturalem. Terra est corpus simplex. Ergo unum tantum habet motum.* Cum verò habeat motum rectum, seu perpendicularem, circularem vel alium habere non potest. (2) *Omnis basis seu fundamentum alicujus debet esse fixum & immobile. Terra est basis, seu fundamentum alicujus mundi.* Ergo debet esse fixa & immobilis. Major per se vera est, nec obscure innuitur Matth. 7, 24. Minor probatur Proverb. 8, 29. Job. 38, 4. 6. Esa. 34, 18. (3) *Omne centrum est immobile, Terra est centrum.* Ergo terra est immobilis.

XIX. Probamus [4] ab absurdis, ex motu terræ conuenientibus. Sumatur enim lapillus, vel globus plumbeus, atque ex aedificii præalti cujusdam fastigio demittatur in terram; & apparebit, globum punctum terræ infra se perpendiculartiter positum ad amussim & directè contingere. Si jam motus terræ concedatur & quidem celer satis, quomodo fieri quæso poterit, ut globus in idem punctum incidat? Sanè continua terræ circumvolutio id non permetteret. Contrarium fit in navi, celeriter à ventis agitatâ. Si n. de summitate mali lapillus dejiciatur, non petit perpendiculum, etiamsi versus orientem tendat navis, sed aliquali versus occidentem magis remanet spatium: quod itidem fieri nullo modo posset, si telluris circumvolutio statuenda veniret.

XX. Hic verò alterius sententiæ tutores excipiunt: Partes eandem naturam servare cum toto, & naturam ubique conspirare cum naturâ; v.g. partes auri retinent naturam totius, nec abjiciunt, quod à naturâ ipsis inditum, etiamsi à toto sint separatæ. Hinc dicunt: quicquid per aërem movetur, id cum aëre circumvolvitur, adeoque & globus in altum jactus, vel ex alto demissus, tanquam pars terræ, motu cietur: & hunc motum ipsi vocant harmonicum. *Regius pag. 112. loco*

loco antea citato his occurrit verbis: Neque hic metuendum est, ne ob illam telluris circumvolutionem diurnam, vel etiam annuam, pondus aliquod in altum projectum, vel ex altissimo ex. gr. navis malo decidens non secundum perpendicularum in manum projicientis, vel ad mali pedem, sed procul inde ad partem occidentalem sit asurum. Nam pondus in altum projectum vel ex malo decidens aequè in terram unà cum aqua & a re ab occasu in ortum circum suum axem se circumrotantem ad perpendicularum decidit ac pila ex. gr. in navis rapidissime à ventis propulsa in altum projecta perpendiculariter in illam delabitur. Omnia enim ista corpora gravia ita sursum vel deorsum mota præter motum ascensorium & descensorium, ab hominis projicientis sublatione vel ab ætheris gravia, ratione antehac explicata, deficientis depulsione impressum habent simul etiam motum lateralem à navi celeriter proposita & tellure celerrimè circum axem suum circumrotata ipsi inditum, quo unà cum navi & tellure etiam lateraliter & equali cum illis celeritate in hanc vel illam partem, atque ita ad perpendicularum feruntur. Hæc ille.

XXI. Sed respondemus: (1) quod partes quidem eandem servant naturam cum toto, sed negamus consequentiam, quod lapillus cum terra circumgyrari possit; si maxime ponamus, terram moveri. Lapillus enim tunc non amplius sui juris est. Nam partes à matre avulsæ & ut plurimum emortuæ totius corporis naturam habere ulterius non possunt; præcipuè cum avulsio ista sit facta præter naturam. (2) Omne id, quod movetur, necessum est, ut moveatur à validiori. Aër autem est corpus tenuissimum, qui corpora tam densa tamque celeri casu penetrantia motu adhuc celeriori, secum circumrapere atque protrudere non potest. (3) Ex hoc absurdo concessio, sequitur aliud absurdum, nempe, nullum amplius in rerum naturâ dari motum simplicem sursum ac deorsum. Ubiq; enim circularis illi junctus esset; & si terra moveretur, gravium & levium corporum motus naturalis esset circularis: quod itidem absolum. Ad Regii rationes regerimus: (1) falsum esse, pondus ab extremitate mali petere in navi perpendicularum; Nam reclamatur experientia. (2) Negamus, dari motum lateralem, eo sensu, ut t-

ipse accipit, junctum perpendiculari. Unum enim corpus simplex simul & semel haberet motum duplicē. Ut interim de hypothesebus, quas noster adversarius præsupponit, nihil dicamus, qualis est hypothesis de æthere gravia dejiciente aliaque similia, quibus ipse innititur.

XXII. Motum terræ in naturâ locum habere non posse, Nobilissimus Tycho sequenti probat modo: Sumatur tormentum aliquod bellicum debitâ magnitudine præditum, statuaturque in certâ altitudine versus ortum in aliquo loco patentissimo; ær interim esto tranquillus; & sic explodatur globulus aliquis bombardicus versus ortum: quo peracto idem illud tormentum eodem loco sub eadem altitudine, quo prius statuatur versus occasum; ær iterum esto tranquillus, ne ullo modo propulsio globuli impediatur: hinc ejusdem quantitatis & virtutis globulus vi pulveris per omnia ejusdem, ut antea, explodatur; & certè ad oculû patebit, utrumque globulum tam versus ortû, quàm versus occasum quàm proximè eandem distantiam à statione tormenti in superficie terræ confecisse. Hoc tamen ita evenire non posset, si terra ab occasu in ortum moveretur. Nam ob celerissimum, qui statuitur, terræ motum, globulus versus ortum ejaculatus nequaquam tantum spatii in superficie terræ conficere posset, atque is versus occasum explosus. Nam versus ortum præoccuparet aliquid motus terræ naturalis & contrâ versus occasum auget.

XXIII. Regius hujus exempli vim sequenti responsione exhauriri facile putat. Lib. 2. Phil. Nat. p. 113. dicit: *Atq; hinc etiam facile intelligimus globum ferreum è tormento bellico in quamcûq; terræ plagam vi pulveris pyrii incensi emissum, quamvis tellus diurnum illum & annum circumvolutionis motum habeat, æquali tamen celeritate æquale spatium emetiri; eodem modo ut lucius piscis, qui etiam si vivario navi quantumvis celeriter provectæ alligato, sit inclusus, & cum illâ versus certam regionem vehatur; aqua-
li tamen celeritate per aquam vivario inclusam, in quamlibet vivarii partem natando provehitur. Nam ut lucius ille præter motum ipsi
à spirituum animalium determinatione impressum, & natationem in*
par.

partem quamlibet vivarii efficientem, habet simul etiam alium motum à navis & alligati vivarii profectione ipsi inditum, quo aequali cum his celeritate quocumq; etiam fertur: ita globus tormentarius, præter motum progressivum ab incenso pulvere pyrio ipsi impressum, habet etiam alium motum à tellure, in quâ existit, ipsi inditum, quo paricum tellure celeritate ab occasu in ortum circumvehitur, atque ideo etiam aequali celeritate equalia in tellure spatia emeritur.

XXIV. Resp. Nemo negabit, lucium in aquâ vivarii navi alligati, quascunque ad terræ plagas & partes idem spatium natando conficere posse? Qualis verò hinc consequentia? An eadem est ratio globuli in aërem librati, quæ lucii in aquâ vivarii? Perinde est ac si dicam: homo in navi eodem temporis spatio & versus ortum & versus occasum eandem ambulando, vel currendo potest conficere distantiam. Ergo & globulus tormentarius violenter in aëra ejaculatus idem præstare potest, cum tamen sui juris non sit, sed pro modo causæ extrinsecus accedente moveatur: contra verò homo vel piscis lucius ab interno principio liberè huc & illuc moveatur. Distingvimus ergo inter motum naturalem & violentum. Illum habet lucius in natatione, hunc globulus bombardicus. A motu autem naturali simpliciter ad violentum argumentari temeritas est. Unde exceptio Régii ruit, & quid de eâ censendum sit, clarè patet.

XXV. Ipse Copernicius *Lib. 1. Revolut. c. 8.* hoc modo argumentatur: Cui naturâ magis competit moveri, illud certissimè movetur. Atqui terræ, ob formam ejus rotundâ, magis competit moveri, quàm cælo; quippè quòd forma ejus non æquè ac terræ innotescit. Ergo terra certissimè movetur. Resp. comitti petitionem principii: ex incertitudine mobilitatis cæli ad certitudinem mobilitatis terræ argumentari nimium est. Posito, sed neutiquam concessio, extremi cæli formam, s. figuram, non adeò esse cognitam, exinde tamen non statim sequitur, terram moveri.

XXVI. Deinde præcipue urgent compendium naturæ, scilicet longè facilius & propius posse præstari id motu terræ ac si tam vastissima corpora in cælo tam incredibili celeritate

te moveantur. Unde Keplerus in Epit. Astron. Lib. 1. pag. 127. ridiculè inquit: *perinde enim esset ac sicacus ineptus carnem veru fixam venterē dedi, natus, ignem potius circa carnem circumlo circumageret.* Nos respondemus; non videndum esse quid fieri possit, sed quid actu fiat in naturâ. Nullatenus hic sapientiæ naturæ quidquam decedit, ut putat *Christophorus Rothmannus*, in Resp. ad Epistolam Tychonis Lib. 1. pag. 185. etsi per plura & majora fiat id. quod per pauciora & minora fieri posset. Emicat hinc potius ineffabilis Dei potentia & sapientia; ejus jussu omnia facta & cujus mandato omnia creata sunt. Gravissimè & appositè inquit Tycho: *Major est & eff. debet divinarum literarum autoritas ac reverentia, quàm ut sic in modum corburni castriabi deceat* Lib. 1. Epist. Astron. p. 147. Huc facit illud Psal. 19. *Cæli enarrant gloriam DEI* & similia.

XXVII. Manet itaque sententia nostra firma. Ut taceamus quanta absurda consequantur in Astronomiâ, si terra statuatur mobilis, ut immensum illud inter Saturni & octavæ spheram spatium; quæ tamen, quia alieni sunt fori prætereunda silentio sunt. Et quamvis Renatus Des. Cartes parte 3. principiorum Philosoph. pag. 63. Num. XXVI. putet nihil ob stare etiamsi terra quiescat, quò minus à cælo suo deferatur & moveatur, adeoque posse absque veritatis jacturâ dici, terram & moveri & quiescere tantum diverso sensu. Ita enim ibi inquit: *Quartò cum videamus terram nullis columnis sustentam nullisq. funibus appensam, sed circumquaq. fluidis si no tantum cælo cinctam esse; putemus quidem illam quiescere ac nullam habere propensionem ad motum, quandoq. dem nullam advertimq; sed ne putemus hoc ob stare, quo minus ab isto cælo deferatur & ejus motibus immota obsequatur: ut navis nullis ventis nec remis impulsâ, nullisq. anchoris alligata in medio mari quiescat, & si forte aqua ingens moles occulto cursu delabens ipsam secum ferat. Quamvis, inquam, hoc asserat, nos tamen nec putandum nec ullo modo statuendum judicamus terram moveri, & præter alia notamus, malè ipsum statuere navem ab aquâ in tranquillo mari propulsam non moveri, cum motus nihil aliud sit quàm corporis de loco in locum translatio, quæ navi, etiamsi ab aquâ circumferatur, competit.*

XXVIII. Ter-

XXVIII. Terram frigidam esse suprâ diximus; frigida
 verò est ita ut aqua frigidior sit. Patet hoc ad sensum. Et quâ-
 vis summa competat terræ gravitas, tamen exinde male
 colligitur terram frigiditate aquam superare. *Gravia non
 protinus sunt frigida, inquit Excellent. noster Sperlingius, sicut
 nec levis calida sunt. Levis est nix, nec tamen propterea calida. Gm-
 vis est homo, nec tamen frigidus: papyrus cum combustissimus, levissi-
 ma remanet materia, quæ tamen calidissima non est: Et pulvis o-
 mnis annon levis, non tamen calidus?* Quamvis etiam à Sole
 remotissima sit terra, non tamen ideo frigidissima est. Pro-
 prior media æris regio est Soli, quàm infima, nec tamen pro-
 pterea calidior est. Deinde terra non est remotior à Sole
 quàm aqua; hæc enim unum constituit cum eâ globū. Quâ-
 vis etiam ad ignem extinguendum apta sit terra, ideo frigi-
 dior non est aqua; hæc enim illâ longè, teste experientiâ, ap-
 tior est. Unde etiam frigidior necessariò erit.

XXIX. Dividitur terra variè. Nos eam sequentes di-
 visionem, quam ipsa natura monstrasse videtur, dividimus
 terram in *Continentem* (aliàs terra firma dicitur) quæ est
 terra amplissimâ sibi coherens superficie; *Insulam*, quæ est
 terra aquis undique cincta & à continenti sejuncta; *Peninsu-
 lam*, quæ est terra, quàm mare non ex omni circumdat parte,
 sed quæ exiguâ quâdam sui parte cum Continente coheret;
Portum, qui est terra, ad mare sita, quâ importantur, & expor-
 tantur merces & in quâ naves sine metu hybernare solent, à
 portando dictum; *Promontorium*, quod est terra extuberans
 & in mare sese extendens, vel in mare prominens mons;
Montem, qui est terra in planitie emînens & reliquâ altior;
Collem, qui est monticulus parùm prominens altitudine suâ;
Vallem, quæ est terra plana inter duos montes existens
Convallem, quæ est terra undique collibus & monti-
 bus circumfusa; *Campum*, qui est terra plana montibus & col-
 libus carens; *Sylvam*, quæ est terra arboribus undique refer-
 ta: reduci potest Lucus. Nemus, Saltus, Arbustum, Vir-
 gultum, Spinetum; *Littus*, quod est terra: quam mare alluit;
oriam, quæ est terra mari finitima.

XXX. *Gemina hic occurrunt ventilanda quæstio. Una: An ante diluvium montes extiterint? Altera: An Insula post Diluvium demum ortæ sint, an verò etiam ante Diluvium fuerint.* Ad priorem respondeo affirmativè. Quia (1) expressè affirmat Sacra Scriptura montes diluvio fuisse opertos Gen. 7, 20. & arcam supra montem Ararat quievissè Gen. 8, 4. Quia (2) montes multas præbent hominibus utilitates subministrando herbas arboresq; Unde nò facilè creditu est, homines antè-diluvianos his ipsis commoditatibus caruisse. Quosdam verò post diluvium demum ex vallis arenarum cumulis, quos inundationes aquarum collegerunt, exortos de novo, quin & ex variis terræ motibus pronatos, non abs ratione asseri potest. Alterius quæstionis veritas hoc argumento probatur: *Quodcumq; adornatum mundi & utilitatem hominum facit, id fuit & ante diluvium. Insula faciunt adornatum mundi & utilitatem hominum. E. & ante diluvium fuerunt.* Major est firma. Quæ enim ratio ut natura ante diluvium non eodem prædita fuerit ornatu, quo post id est prædita? Minor itidem patet. Q. Insula à continentibus partibus quasi avulsæ varia præbent aquarum rivulis receptacula, per quos undique terra fecundatur: quòd non tam commodè fieri posset, si omnis terra continens esset.

XXXI. Coronidis loco tandem quæritur: An terra hodiè non sit tam fecunda ac olim fuerit? Non defuerunt [utinam nulli hodiè superessent!] qui clamitarunt, undique hodierno tempore terram spinis refertam, ubi olim magna fuerit fertilitas. Imò ne quid nugarum desit, addiderunt cælum minari ruinam; & descendisse per multa milliaria de loco, quo primo creationis tempore extiterit, & jamjam Terræ incumbere: Ecclipses esse hodierno tempore longè plures & grandiores ac præcà illâ ætate; item Elementa esse attrita & totam naturam inclinare ad interitum. Sed ô gentem rudem! Sine omni fundamèto hæc dicuntur: dicuntur, inquam, sed non probantur. *Si loca olim fecunda, inquit Excell. Sperlingius, nunc arida & effæta sunt, etiam olim arida & effæta, nunc fecunda sunt. Nihil in naturæ opere est, quod non aliquas* feri-

*feriarum velit vices. Elementorum vires qui trahit in dubium lo-
gnem accedat & plus satis incalcescet. Eclipses hodiè horridiores &
frequentiores esse monstrum in mathest.*

XXXII. Indignà Philosopho talia esse hoc modo e-
vincimus: Quæ nec ex S. Scripturâ, nec ex sensuum & ratio-
nis iudicio probari possunt ea à Philosopho asseri non debêt.
Ast nominata Terræ sterilitas, Cœli excentricitas, Elemen-
torum fragilitas & hujus furfuris plura sunt talia. E. à Phi-
losopho asseri non debent. *Non ex S. Scripturâ.* Quia nullus
locus produci potest ubi horum somniorum fiat mentio. Di-
cunt quidem Psal. 102, 27. referri quod Cœlum & Terra ut
pannus inveterascere debeant; sed longè alius textûs hujus
sensus est; dicit enim Psalmista: Deum creasse cœlum & ter-
ram, & ut evincat DEI immutabilitatem, hæc peritura esse
asserit: Qualis verò hinc consequentia. Cœlum & Terra ali-
quando peribunt. E. Terra hodiè non est tam fœcunda ut o-
lim, & Cœlum eandem obruere nititur.

XXIII. *Non è sensu.* Quia in Terrâ sæpè copiosam cerni-
mus fertilitatem non sine jucundo spectaculo. Et quamvis
sua non desit Terræ sterilitas, tamen alio tempore vel etiam
alio loco venustam ostentat faciem grata fœcunditas. Scilicet
vicissitudinibus perpetuis subjacent Naturæ opera. Nun-
quam etiam hætenus Cœli inclinatio, etiamsi accuratissima
Instrumenta optica ad manus sint, à quoquam observata fu-
it. *Non ex ratione.* Quia nullas hætenus audivimus horum
figmentorum causas nec forsan unquam audiemus. Non su-
pernaturalis ita foret Mundi interitus sed naturalis. Cum ve-
rò prius Naturæ asserat Dominus, posterius falsum sit neces-
se est. Huic æterno & immutabili Naturæ Domino Soli sit
Laus, Honor & gloria.

Adjectanea.

I.

Divina & admiranda Omnipotentis Dei bonitas clariùs evidentiusq; patet si Terra immobilis statuatur & sidera mobilia, quàm contrà. Posteriori modo enim res longè faciliùs asseritur, quæ tamen cum sensuum iudicio prorsus contrarietur, à multis merito exploditur & falsa censetur. Priori autem modo & res difficiliùs (quæ Dei potentiam ejusq; erga genus humanum benevolentiam magis arguit, utpote qui in usum hominis tantæ molis Corpora, tali loco, talibus qualitatibus conspicua condidit) & quæ in sensus incurrit atq; à quoviscumq; rectâ ratione asseri potest, statuitur.

II.

Natura semper præstantior est arte, in sensu scilicet diviso, non composito. Hinc si sonus aërem tantâ penetrat velocitate, itemq; globulus bombardicus, vi pyrii pulveris violenter emissus adminiculo artis ita ut visum hominis ob ingentem celeritatem effugiat, & quidem per tam densum medium respectu cœli; inconvenienter omnino statuitur, impossibile esse prorsus stellarum in cœlo permiscitatem, quæ tanta est ut Calculo Mastlini Stella Fixa spatii $\frac{1}{2}$ horæ emetienda habeat 1132000 ferè milliaria germ. quippè cum Principium quod seu Causa hujus motus stellarum sit Natura: medium item aëre longè aptius, nempe Corpus subtilissimum & rarissimum.

III.

Si celerior dari potest motus artis beneficio, quàm Stellarum in Cœlo, nemo aded importunus erit, ut adhuc motum istum impossibilem, qui tamen ut naturalis celerior esse posset, prorsus asserat. Illud verò beneficio speculi magni præstari posse facile cuiusvis persequeretur potest, si nempe illud versus Orientem stellis circâ Occidentem versantibus, vel contrâ, dirigeretur, ita ut Imago Solis vel & aliarum stellarum reflexa in cœlo circâ Orientem appareret: quo factò, si speculum, eâ quâ fieri potest velocitate, versus occidentem & vicissim verteretur, imago illa reflexa per totû hemi sphaerium Cœli ferè in momento circum circa moveretur atq; tantillo tempore tantum conficeret Spatium quantum Stella aliquot horis; ut itâ frustra impossibilitas illa ficta quidquam obtineat; neg. opem præconceptis opinionibus ferre possit.

IV.

IV.

Dubitari merito potest, an Copernicus motum Terræ physicè acceperit. Nam hic Mathesin ex professo tractavit, & ob falsitatem Hypotheseos Ptolemæicæ antiquam Aristarchi Samii Sententiam revocandissimam habuit ansam.

V.

Sceptica philosophandi ratio (quæ statuitur, omnia in dubium vocanda esse, si firmam & certam quis sat agat habere rerum cognitionem, juxta Renatum Des-Cartes) per manifestam consequentiam præbet viam ad Atheismum. Si enim dubitandum de Existentiâ dei, sive ex hypothesi, sive ad tempus tantum; etiam ex hypothesi, etiam ad tempus erit is, qui dubitat Atheus, cum Christiano de hac re dubitare simpliciter absq; omni exceptione nefas sit.

Ad

*Eximium Dn. Respondentem, Amicum,
dilectissimum.*

TE labor insignis decorat; curæque frequentes
Exercent mentem, non sine laude, tuam.
Sapius hinc cathedram scandis; loquerisque disertè
Pro Sophiâ multis dogmata plura movens.
Perge tuum cœptum nobis, SCHNITZLERE, potenter;
Nobile enim donum patria magna feret.

*MICHAEL VENDELERUS,
D. & P. P.*

Dum SCHNITZLERE paras miracula pandere Terræ,
SPERLINGUS Terram negligit astra petens.
Scilicet in Terris nihil est durabile, Coelum.

In terris meditans non moritur moriens.

*In gratiam Per-Eximii Dn. Respondentis cum voto
prosperitatis avg. ed.*

*Ægidius Strauch, S.S. Theol. Licent.
Histor. Prof. Publ. Extr.*

Cum

Cum Diva Physicæ concordia magna Mathesi,
Annumerantque sibi mutua subsidia.
Harum dum jungis studium, scrutando quietem
Jam Terræ, cœlijam penetrando gyros,
Applaudit gens docta tibi, miratur amorem
Quo ductus studia hæc nocte dieque colis.
Pergito, & ambarum pertrana sedulus æquor,
Hæ Musæ parient nomina clara tibi.

*Philosophia & cum primis Matheſeos Cultor
felicissimo applaud.*

M. Henricus Bauman, Torgensis.

SCHNITZLER, noster amor, Musarum gloria prima
Leucoridum: nunquid te mea metra sonent?
Si vellent: nequeunt. Quis enim deprædicet ausus?
Tu patriæ fines linquis, & arva, procul.
Incolis has nostras terras; sed & excolis acri
discursu, gnavus. Non tibi sufficiunt
Carmina nostra. Quid ergò? sed euge, ipsissima Tellus,
Quam colit & corpus, mensque perita colit:
Grata velut, variatis, auguror, auguror, abshinc
Mensibus, expromet *Laurea* ferta suo.

*gratulabundus amicâ, mente
adponebam*

M. Georgius Caspar Kirchmair,
Vffenhemio, Francus.

